

04 מאי 2025

ו' אייר תשפ"ה

באמצעות אתר החקיקה הממשלתי

לכבוד,

כנסת ישראל - ועדת החוץ והביטחון של הכנסת

משרד המשפטים

משרד האוצר

ירושלים

הנדון: התייחסות והערות עמותת צלול עמותה לאיכות הסביבה (ע"ר) להארכת צו החיסיון של חברת קו צינור אירופה אסיה (להלן: "קצא"א" ר/או "החברה")

להלן התייחסות עמותת צלול עמותה לאיכות הסביבה (ע"ר) (להלן: "צלול") לטיטוט צו העונשין (הכרזה על ענין סודי) (הוראת שעה) (תיקון), התשפ"ד-2024 (להלן: "הצו" או "הצו המוצע")

פתח דבר:

בתמצית ייאמר כי עמדתה של צלול היא כי אין כל מקום להאריך את הצו ומדובר במהלך שגוי ומיותר שרק ינציח את המשך ההתנהלות הלא תקינה של החברה, שהביקורת הציבורית עליה כיום היא רופפת, במקרה הטוב, ככל שכלל קיימת.

החלת צו החסיון תמשיך ותנציח את תקלות האחזקה והתפעול של קצא"א החדשה אשר גרמו וייתכן שאף גורמות לזיהום ומפגעים סביבתיים, תוך סיכון בריאות הציבור והסביבה. לעומת זאת, ביטול החסיון יאפשר לכלל משרדי הממשלה ולציבור הרחב לבקר את פעילות החברה לחייב אותה לנהוג על פי סטנדרטים מקובלים, שרק ייטיבו עמה ועם הציבור ויהפוך אותה שקופה כנדרש כמו כל תאגיד ממשלתי אחר.

זאת ועוד ובהמשך להחלטת ממשלה מספר 2543 מיום 9.12.2024 אשר הורתה למשרד להגנ"ס לבטל בפועל את החלטתו על מדיניות אפס תוספת סיכון למפרץ אילת, אזי שאדברא אין כל מקום להמשיך ולהאריך את צו החיסיון דנא.

ההתייחסות לגופה:

רקע:

חברת קצא"א מתפעלת שני נמלים באילת ובאשקלון השוכנים באזורים רגישים – מסוף קצא"א באילת - עיר הנשענת ותלויה בתיירות ים וחופים, כאשר המסוף שבעיר מצוי בקרבה מיידית לסביבה ימית רגישה ביותר ובעל ערכיות אקולוגית ייחודית של שוניות האלמוגים של מפרץ אילת. נמל קצא"א באשקלון שוכן לחוף הים התיכון, בסמוך למתקני התפלה, שמספקים מים לכל תושבי מדינת ישראל ולחופי רחצה מוכרזים רבים. בנוסף מתפעלת החברה מספר צינורות דלק לאורכה ולרוחבה של המדינה וביניהם צינור יבשתי באורך 254 ק"מ, שמחבר בין שני הנמלים ועובר בהרי אילת והנגב חוצה שמורות טבע ואזורים בעלי רגישות סביבתית עליונה. מצבו של הצינור בכי רע, ולפי דוחות מומחים הוא סובל מפגמי איכול (קורוזיה) לכל אורכו. שני קווים נוספים מזינים את בתי הזיקוק בחיפה ובאשדוד, גם בקווים אלו היו דליפות ואירועי חומרים מסוכנים. נפח האחסון של החברה הוא של 3.7 מיליון מ"ק של מוצרי דלק ונפט.

בעבר היתה קצא"א חברה בשיתוף עם גורמים זרים, דבר שהצדיק אולי מתן חיסיון מיוחד לפעולותיה. עם זאת, כיום קצא"א החדשה היא חברה ממשלתית לכל דבר וענין ופעילותה אינה נוגעת עוד לנושאים סודיים, החל מתחזוקה ותפעול שוטף ועד לתנאי העסקה של עובדיה וכיו"ב.

אין ספק שחברה בסדר גודל כזה, שמתקניה שוכנים באזורים כה רגישים סביבתיים, נופית, כלכלית ובריאותית, מן הראוי שתהיה שקופה לעין הציבור והרגולטורים השונים האמונים על הפיקוח עליה.

אין כל מקום מאז הפכה לחברה שאין לה כל זיקה לגורמים זרים ובכלל, להמשיך ולהטיל עליה חסיון אנכרוניסטי ועתיק יומין שאינו משרת דבר אלא להותירה במחשכים בלבד. במיוחד הדבר נכון כאשר החברה קיבלה מהמדינה מונופול ותשתיות שנועדו לשרת את משק הדלקים של מדינת ישראל, ולא רק להשאת רווחים.

נימוקינו בפירוט:

1. עם הקמתה בשנת 1968 הייתה קצא"א חברה המשותפת לישראל ולאיראן, כפי שפורסם בהרחבה הן בתקשורת הישראלית¹ והן בתקשורת הזרה, ולכן פעלה תחת חסיון. קצא"א החדשה הוקמה כחברה ממשלתית לכל דבר, שאינה קשורה לאיראן ולכן אין שום סיבה לחסיון זה, ואין בהסרתו שום חשש לפגיעה בביטחון המדינה. הותרת החסיון על כנו על קצא"א החדשה ינציח, ללא כל עילה אמיתית, שריד היסטורי, אשר אינו רלוונטי עבור החברה החדשה.
2. ידוע כי מ-2021 ועד אוקטובר 2023 כל מכליות הנפט הגיעו לאילת ריקות ויצאו מלאות, דרך המסוף הימי של החברה ובאמצעות מתקניה, כלומר, בשגרה קצא"א משתמשת בנמל והמתקנים שלה באילת לשינוע נפט דרך ישראל ולא לצורכי הדלק של מדינת ישראל. כמויות שינוע הנפט דרך מסוף קצא"א במפרץ אילת זינקו בשנים האחרונות פי חמישה².
3. מכאן, שלמען רווח צנוע בלבד למדינה (אם בכלל) מסכנת החברה את חופי ישראל, מתקני ההתפלה ושכיות החמדה והטבע במכתש רמון, הערבה, ומפרץ אילת ואת כל ענף התיירות בעיר המתבסס על תיירות ים וחופים.
4. אומנם, בעקבות אסון עברונה ולאחר עתירה שהוגשה כנגד החיסיון, הוא הוסר חלקית תוך קביעה של בג"ץ ש"מה שלא היה שקוף - צריך להיות שקוף". עם זאת, מרבית פעילות החברה נותרה חסויה³.
5. **מדובר במצב שאין לו אח ורע בישראל.** אין אף חברה ממשלתית שהיא בעלת חסיון דומה, כולל חברת חשמל, תשתיות אנרגיה (תש"א), נתג"ז, ומקורות, למרות שכולן חברות ממשלתיות בעלות תשתית רגישה מבחינה ביטחונית.
6. יוטעם כי גם ללא צו החיסיון המיוחד, חוק חופש המידע מאפשר למדינת ישראל להקפיד על כך שמשיקולי ביטחון או שמירה על יחסי החוץ, מידע רגיש על החברה לא יפורסם לציבור. אך כל שאר פעילותה של קצא"א - היקפי שינוע הנפט וחומרים מסוכנים אחרים, מספר העובדים, שכר מנהלים, התקשרויות והוצאות ליח"צ ולובינג, בקרת איכות, נהלים למניעת תאונות ודליפות, נידוף, תרחישי תגובה למקרה תקלות בסביבה עירונית ועוד - חובה שיהיו גלויים לעין הציבור.
7. בעניין זה חשוב לציין, כי צו החיסיון אמנם צומצם חלקית, וכביכול מאפשר פרסום מידע אודות התנהלותה הסביבתית של קצא"א, אולם מדובר אך רק בעניינים בהם המידע עוסק באופן **בלבדי** בנושאים אלה. בפועל, היות ומידע כאמור לרוב אינו עוסק באופן בלבדי בהיבט זה או אחר, הרי

¹ <https://www.themarker.com/news/2015-01-16/ty-article/0000017f-f092-d223-a97f-fddf4e060000>

² <https://www.haaretz.co.il/nature/2023-07-03/ty-article-magazine/premium/00000189-1638-dae1-afa9-1ebd41be0000>

³ בג"ץ 8867/14 אדם טבע ודין אגודה ישראלית להגנת הסביבה נ' ממשלת ישראל (פורסם בנבו, 2014)

שמשמעות הדבר היא כי מדובר בחיסיון כמעט מוחלט, גם בהיבט הסביבתי, אשר מגביל מאוד את הדיון הציבורי בעניין פעילותה השנויה במחלוקת של קצא"א.

8. **קצא"א אחראית לאסונות סביבתיים מהחמורים ביותר שידעה הארץ:** אסון נחל צין סמוך לשדה בוקר, אסון הנפט הגדול בשמורת "עברונה" בשנת 2014 בסמיכות לשוב באר אורה, במסגרתו הזרימה לסביבה כחמישה מיליון ליטר נפט גולמי וגרמה לנזקים של עשרות מיליוני שקלים לשמורת טבע ייחודית. באוגוסט 2021 גרמה החברה לדליפה בסמוך למושב משען שגרמה לפינוי של 5,000 טון קרקע מזוהמת. במשך העשור וחצי האחרון אירעו יותר מ-20 אירועי זיהום לים, לאוויר, ולקרקע, כתוצאה מפעילות בתשתיות.

9. כאמור קצא"א (החדשה והישנה) היא בעלת עבר חמור של אירועי דליפה וזיהום לנחלים, לים ליבשה ולאוויר ממתקניה, אירועי זיהום שגרמו לנזקים שהוערכו במאות מיליוני שקלים, למקורות מים, לבריאות הציבור ולערכי טבע מוגנים בים וביבשה. קצא"א מבקשת להרחיב את פעילות שינוע הנפט והדלקים באילת ואשקלון אך לא עומדת בדרישות הסביבתיות הנדרשות. אסון זיהום נפט בים הן בחופי הים התיכון והם בחופי אילת יעלה למשק מליארדי שקלים ויפגע בביטחון המדינה בביטחון הספקת מי השתיה שלה ועוד. **הקפי כמויות המשונועים דרך מתקני קצא"א חייבים להיות שקופים לציבור, על מנת למנוע החלטות שגויות ולאפשר שקיפות ופיקוח מיטביים.**

10. נכון להיום, קצא"א מפעילה לחצים פוליטיים רבים על מנת להרחיב את שינוע הנפט דרך ישראל (שלא לצרכי השימוש המקומי של מדינת ישראל). ההכנסות מעסקאות הנ"ל זעומות יחסית לנזקים מאירוע אסון זיהום נפט בים באשקלון או אילת. שקיפות פעילותה של קצא"א כפי שנדרשת מכל חברה ממשלתית נדרשת גם על מנת להגיע להחלטות מושכלות המתכללות את סך הרווחים והנזקים האפשריים מהרחבת פעילות שינוע הנפט דרך ישראל, מנקודות מבט שונות: משקית, סביבתית, בריאותית כלכלית ובטחונית. שקיפות נחוצה גם לפיקוח אפקטיבי על פעילותה, אשר אינו יכול להתקיים במלואו עקב צו החיסיון הנ"ל.

לחץ זה הוביל בין היתר להחלטת ממשלה מספר 2543 מיום 9.12.2024, אשר הלכה למעשה כופה על המשרד להגנת הסביבה לאפשר את הרחבת שינוע הנפט במפרץ אילת על ידי חברת קצא"א. לו רק מסיבה זו אין מקום להותיר את צו החיסיון על כנו.

11. ככלל, תשתית הצנרת שלקצא"א שהנה בת עשרות שנים, עוברת בשטחים רגישים ושמורים שהם אוצרות טבע של מדינת ישראל, נכסים השייכים לציבור ותורמים לכלכלת המדינה. למרות זאת, קצא"א אינה מיידעת את הציבור לגבי עבודות תחזוקה המתקיימות בשטחים רגישים אלו, והציבור יודע עליהן רק במקרה של תקלות המסבות נזקים עצומים שלמדינת ישראל לוקח שנים רבות וכסף רב לשקם ולהעמיד לדין את האחראים לכך. יידוע הציבור על העבודות, יגרום בהכרח למשנה זהירות ועשוי למנוע תקלות שהנזק שלהן לטבע הישראלי הוא עצום.

12. **בבוא הוועדה לשקול אם יש להותיר את החיסיון על כנו, עליה להפנים שפעילות החברה היא בעלת השלכות שליליות חמורות על בריאות הציבור הסביבה, ואיכות החיים, וטומנת בחובה סיכונים קשים. כאמור ראו לדוגמה בלבד את אסון זיהום שמורת עברונה צפונית לאילת בשנת 2014 שההליך הפלילי בגינו עודנו תלוי ועומד ועל כן אין כל מקום להותיר את פיעולת קצא"א במחשכים.**

13. **השיקול הכלכלי אינו ידוע לציבור:** אילת היא בירת הנופש של ישראל שרוב תושביה מתפרנסים מתיירות. העיר מושכת אליה מיליוני תיירים ישראלים וזרים. ההכנסות מתיירות בעיר עומדות על כ-7.5 מיליארד ₪. בשנה. בתקופת הקורונה אחוז המובטלים בעיר עמד על 77% (נתונים עיריית

אילת). אסון זיהום נפט בחופי אילת ושונות האלמוגים יפגע קשה בתיירות למשך שנים. ירידה של 40% בתיירות תגרום להפסד הכנסה של 2.4 מיליארד ₪ בשנה⁴. הגדלת היקף שינוע הנפט מאשקלון לאילת (יודגש כאמור לעיל שהוא אינו לצורכי האנרגיה של ישראל), עלול לסכן את התיירות והכלכלה של העיר ויגרום לאובדן הכנסה לאלפי משפחות בעיר תוך פגיעה בלתי הפיכה בסביבה החופית הימית בעיר. בשל סיבות אלה חשוב שהיקף הרווח או ההפסד הכספי הכולל (המאזן) של החברה יהיה גלוי לציבור כמקובל בכל חברה ממשלתית.

14. עוד נוסף, כי היה זה מנכ"ל החברה שהצהיר בדיון בכנסת ב-2022, שאין לחברה כל צורך בחסיון, אלא שהוא נקבע ע"פ החוק. בדיון נוסף בכנסת בוועדת פנים והגנת הסביבה של הכנסת מיום 29.11.21 בענין ההשפעות הסביבתיות של הסכם RED-MED טען מר אריאל אבלין, סגן בכיר למנהל רשות החברות הממשלתיות, משרד האוצר: "שאלת החיסיון, היא לא שאלה שמונחת לפתחה של רשות החברות הממשלתיות. עמדתנו ועמדת החברה, היא שהחיסיון הזה צריך להיות מוסר מהחברה, החיסיון הזה, הוא לא טוב לחברה..." מכאן, שגם החברה עצמה וגם רשות החברות הממשלתיות אינן סבורות כי יש צורך בהארכת החיסיון – סיבה נוספת מדוע עליו להיות מוסר לאלתר. כאמור נשוב ונאמר אין על שום חברה ממשלתית דומה אחרת במשק, חסיון כדוגמת זה הרובץ על קצא"א החדשה, המהווה שריד קדמון לתקופות בהן הוא כנראה היה נחוץ.

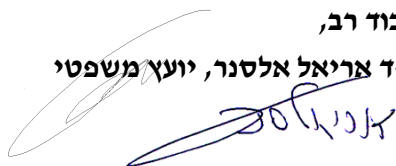
סיכומם של דברים:

15. לאור כל אלה ובכלל, כל המידע שקשור להגנת הסביבה והציבור מסיכוני החברה חייב להיות פתוח לעיני הציבור, לרבות היקף שינוע הנפט בקו אילת והחריגות ממנו. הסתרת פעילותה של חברת נפט ממשלתית האחראית לעשרות מקרים של מפגעים סביבתיים, האוחזות בתשתיות רעועות, תקלות עבודה חוזרות ונשנות ובעיות רבות נוספות, תחת אצטלה של "שיקולים ביטחוניים" שכבר אינם בתוקף זה מכבר בחברה שהיא מסחרית גרידא, היא פרקטיקה שאינה ראויה למדינה מתוקנת ויש להפסיקה.

16. אנו פונים אליכם בבקשה לעצור את החסיון המיוחד של קצא"א החדשה, לטובת הכלכלה, הסביבה ובריאות הציבור בישראל ולא להאריכו. למען הסר ספק, נציין שאין לנו התנגדות להמשך הסודיות על חברת קצא"א הישנה.

בכבוד רב,

עו"ד אריאל אלסנר, יועץ משפטי

מור גלבוע – מנכ"ל צלול

עמותת צלול עמותה לאיכות הסביבה (ע"ר)

⁴ <https://www.themarker.com/markets/2023-10-19/ty-article/.premium/0000018b-43bd-d242-abef-53bf80ed0000>